

Katyn:

Sovjetunionens mord på polske krigsfanger i 1940

Af Jens Ellekær

I februar 1943 opdagede tyske soldater massegrave i Katyn-skoven i nærheden af Smolensk i det daværende Sovjetunionen. Gravene viste sig at indeholde mere end 4.000 lig – hovedsageligt af polske officerer. Den tyske propaganda øjnede straks heri muligheden for at belaste Sovjetunionen over for de vestallierede og opstillede tre kommissioner, der skulle undersøge ligene. En af kommissionerne bestod af retsmedicinere fra en række europæiske lande; blandt retsmedicinerne var den danske læge Helge Tramsen, som i 1962 i et interview til Radio Free Europe fortalte:

”Det, jeg så i Katyn var en skrækindjagende og forfærdelig oplevelse. Jeg så med mine egne øjne tusinder aflig klædt i polske uniformer i de åbnede grave, myrdede med nakkeskud og med hænderne bundet på ryggen og lagt på række og geled med stor præcision. Jeg så syv massegrave. Det har ikke været en nem opgave at myrde så stort et antal mennesker.”

(Helge Tramsens historie er fortalt af journalisten Lisbeth Jessen i radiodokumentaren ”Doktor Tramsens rapport” og senest i bogen ”Kraniet fra Katyn” (Høst & Søn, 2008))

På grundlag af de retsmedicinske undersøgelser samt breve og dagbøger, der blev fundet på ligene, konkluderede kommissionen enstemmigt, at drabene havde fundet sted i marts og april 1940. Da den tysk-sovjetiske krig først blev indledt 22. juni 1941, var ansvaret for drabene hermed indirekte blevet placeret på Sovjetunionen.

I september 1943 generobrede sovjetrusserne området omkring Katyn og begyndte umiddel-

bart derefter deres egen undersøgelse af massakren. Undersøgelseskommissionen fik navnet ”Særkommission til klarlæggelse og undersøgelse af omstændighederne ved skydningen af polske officersfanger, udført af de tysk-fascistiske invaderende i Katyn-skoven”. Hermed var placeringen af ansvar fastlagt, allerede inden kommissionen begyndte sit arbejde. I modsætning til tyskerne, der havde ønsket internationale vidner – ud over retsmedicinerne bl.a. repræsentanter for Polsk Røde Kors og allierede krigsfanger – lod sovjetrusserne ingen udlændinge komme med i kommissionen. Denne – der blev kaldt ”Burdenko-kommissionen” efter dens leder Nikolai Burdenko, præsident for ”Akademiet for medicinske videnskaber i USSR” – nåede ikke overraskende til den konklusion, at drabene var blevet begået af tyskerne i efteråret 1941, da området var under deres kontrol. Derefter fjernede de ligene og planerede området.

Med tyskernes afsløring af drabene i Katyn var de vestallierede havnet i et moralsk-politisk dilemma. De hævdede deres moralske overlegenhed i kampen mod det nazistiske Tyskland og lagde tillige denne til grund for legitimiteten i de kommende krigsforbryderprocesser – men de havde også indgået en djævelpagt med sovjetrusserne. De valgte at tie om de stadig mere omfattende beviser mod Sovjetunionen og støttede dermed dennes sag. Under Nürnbergprocessen forsøgte den sovjetiske anklager at belaste tyskerne for forbrydelsen, men måtte opgive dette, da de tyske forsvarere med lethed kunne afvise de sovjetiske beviser. Derefter blev løggen med støtte fra de tidligere allierede fastholdt af Sovjetunionen helt frem til 1990.

Men hvad var omfanget af den forbrydelse, der senere er blevet betegnet som ”klasseudrensning”, og hvorfor blev den så stort et traume for den polske nation, som havde mistet omkring 6 millioner mennesker under Anden Verdenskrig?

I 1918 genopstod den polske stat efter at have været opdelt mellem Preussen, Østrig og Rusland i mere end hundrede år. Men det ny Polen, den Anden Polske Republik, var fra begyndelsen i konflikt med fortsætterstaterne for to af de gamle delingsmagter: Tyskland og den Russiske Sovjetrepublik, fra 1922 Sovjetunionen. 1919-21 var der småkrige med Tyskland, som ikke på

noget tidspunkt anerkendte grænsedragningerne efter Første Verdenskrig. I 1920 kom det til krig mod den Russiske Sovjetrepublik som efter veksellende krigslykke reelt fandt sin afslutning med den polske sejr i slaget ved Warszawa – ”miraklet ved Wisła”. Bolsjevikkerne måtte opgive ideen om en revolutionær march gennem Polen til Tyskland, og selv om de indenrigspolitisk fremhævede krigen som sejrrig, blev nederlaget sidende dybt i deres bevidsthed.

Ikke desto mindre indgik Sovjetunionen en ikke-angrebspagt med Polen i 1932. To år senere fulgte en tilsvarende aftale mellem Tyskland og Polen. I forvejen havde Polen en alliance med Frankrig. I forlængelse af München-forliget, som ved aftale overlod Tyskland det tjekkiske grænseområde Sudetenland, kastede Hitler masken med sin indmarch i Prag: Hans videre Neuordnung af Europa skulle ikke foregå ved forhandlingsbordet. Dette foranledigede Storbritannien til at udstede en garanti til Polen, hvilket igen fik Tyskland til at opsiges den tysk-polske ikke-angrebspagt. Brikkerne var stillet op til et tysk opgør med Polen – ikke nødvendigvis til Anden Verdenskrig, men sådan skulle det blive. Der manglede kun det endelige signal til stridighedernes begyndelse.

Det kom gennem en tilnærmelse mellem Tyskland og Sovjetunionen. Den forståelse mellem de to stater, der var blevet grundlagt i Rapallo i 1922, blev bragt til ende med Hitlers magtovertagelse i 1933. Men i begyndelsen af 1939 blev der sendt diplomatiske følere mellem de to lande, der blev fulgt op af forhandlinger mellem den tyske ambassadør i Moskva og regeringschef og udenrigsminister Molotov, og som toppede den 21. august med et personligt telegram fra Stalin til Hitler, hvori der blev foreslået en traktat mellem de to lande. Den 24. august blev en ikke-angrebspagt – Hitler-Stalin-pagten (også kaldet Molotov-Ribbentrop-pagten efter de to underskrivende udenrigsministre) – indgået i Moskva. Den havde en hemmelig tillægsprotokol, der afgrænsede de to diktaturers interessesfærer. Sovjetunionens var Finland, Estland, Letland - og det østlige Polen.

1. september 1939 angreb Tyskland Polen uden krigserklæring. 3. september, efter udløb af deres ultimatum, erklærede Frankrig og Storbritannien Tyskland krig i henhold til deres

forpligtelser og garantier til Polen, men ingen af de to lande tog skridt til gennem en militær offensiv at lette presset på Polen. Tyskland, derimod, pressede Sovjetunionen for at besætte den del af Polen, som den havde fået tildelt ved den hemmelige aftale. Sovjetunionen havde imidlertid behov for flere forberedelser, ikke mindst til at gennemføre et kursskifte i Komintern, den sovjetisk kontrollerede, internationale sammenslutning af kommunistpartier.

De vestlige kommunistpartier havde ved krigsudbruddet spontant været fortalere for at yde hjælp til Polen og for at organisere modstand mod den tyske aggression. Men forvirringen over den tysk-sovjetiske alliance var stor, og generalsekretæren for Komintern, Georgi Dimitroff, måtte bede om vejledning fra Moskva: ”Ved udarbejdelsen af de kommunistiske partiers taktik og politiske mål støder vi på ekstraordinære vanskeligheder. For at overvinde disse og for at træffe en rigtig afgørelse behøver vi nu mere end nogensinde øjeblikkelig hjælp og råd fra partikammerat Stalin.” Dimitroff blev indkaldt til et møde den 7. september, hvor han fik en redegørelse for, hvorledes Stalin nu så på verden. Med den internationale basis bragt på linie kunne Stalin skride til handling.

17. september overskred den Røde Hær den polsk-sovjetiske grænse under henvisning til, at Polen var brudt sammen som stat og ikke længere kunne garantere sikkerheden for hviderussere og ukrainere bosat i det østlige Polen. Polakkerne havde forberedt sig på et sovjetisk angreb og havde befæstet grænsen, men kampen mod tyskerne havde tvunget dem til at sende flest mulige tropper mod vest og kun at efterlade et svagt grænsedeforsvar. Polen var i forvejen ved at tabe til det militært stærkere Tyskland, og med en sovjetisk invasion kunne der ikke længere være tvivl om udfaldet.

Men de polske enheder kæmpede videre, og den politiske ledelse afviste at forhandle fred med tyskerne. Den polske øverstkommanderende gav først ordre til, at der skulle ydes modstand mod den sovjetiske aggression; men efter samråd med ministerpræsidenten beordrede han grænsetropperne mod øst til at trække sig tilbage mod den rumænske grænse og kun kæmpe mod sovjetrusserne i selvforsvar. Disse to forskellige ordrer skabte forvirring, og det kom til

en del træfninger og mindre kampe. Den polske regering, som havde forladt landet umiddelbart efter 17. september, beordrede nu alle militære enheder til at forlade Polen og søge til Frankrig. Det var selvsagt kun de færreste, der var i stand til det. Den 6. oktober nedlagde den sidste polske troppeenhed våbnene, og den 30. oktober meddelte Molotov begejstret de delegerede i den Øverste Sovjet: "... denne bastard af Versailles-traktaten er ophørt med at eksistere".

Ved afslutningen på kampene havde sovjetrusserne et stort antal polske krigsfanger. Officererne blev udskilt fra deres enheder og samlet i tre krigsfangelejre i det vestlige Sovjetunionen: Kozelsk, Ostashkov og Starobelsk. Ud over officerer fra militæret blev bl.a. også politiofficerer, officerer i grænsegendarmeriet og fængselsfunktionærer indsat i disse lejre. Frem til slutningen af 1939 opsporede sovjetrusserne officerer i det besatte Østpolen. Størstedelen af de tilbageholdte officerer var reserveofficerer, som i det civile liv var universitetslærere, læger, ingeniører, advokater o.l., idet en universitetsuddannelse var forpligtiget med et reserveofficersvirke. I alt var der godt 15.000 krigsfanger og andre indsatte i de tre lejre.

Lejrene var administreret af NKVD (Folkekommissariatet for indre anliggender – sikkerhedstjenesten, eller det hemmelige politi). Krigsfangerne blev udsat for en massiv propaganda i form af udsendelser fra Radio Moskva, der de fleste af døgnets timer sendte bl.a. oplæsninger af Stalins og Molotovs taler og mødereferater fra den Øverste Sovjet, og film. Endvidere blev de tvunget til at overvære foredrag og deltage i diskussioner som "Stalins liv og værk", "USSR, verdens mest demokratiske land" og tilsvarende. Derimod blev krigsfangerne forhindret i enhver form for selvorganisering i studiegrupper og andre aktiviteter, der kunne styrke sammenhold og udfylde tiden, ligesom gudstjenester blev forhindret.

Der overordnede mål for lejradministratio-nerne var imidlertid at udfærdige en politisk profil for den enkelte fange og at finde ud af dens indstilling til sovjetregimet. Fangerne blev forhørt grundigt og gentagne gange. NKVD's forhørsspecialister interesserede sig for fanger-nes sociale og økonomiske stilling, deres poli-tiske anskuelser og partitilhørsforhold, deres

forbindelse til vestlige lande og deres sprogkend-skab. Enhver polsk-patriotisk ytring og positive tilkendegivelser om Frankrig og England blev omhyggeligt noteret ned. Da det fra november blev fangerne tilladt at sende et månedligt brev til deres familie, blev korrespondancen nøje over-våget. I slutningen af januar 1940 var registrerin-gerne afsluttet. I tilknytning hertil var der ble-vet udarbejdet et anklageskrift mod den enkelte, og deres familier var blevet identificeret. Blandt de tusinder af internerede i de tre krigsfangelejre blev kun 24 af NKVD identificeret som egnede til at kæmpe side om side med den Røde Hær i en fremtidig krig.

I de p.t. tilgængelige dokumenter i de sovjetiske arkiver foreligger der ingen per-sonlige erklæringer, som belyser politbureau-ets beslutningsprocesser vedrørende de pol-ske krigsfanger. Men i marts blev der truffet to uhyrlige beslutninger. 2. marts traf politbureauet beslutning om "forsvar af den nationale grænse i Vestukraine og det vestlige Hviderusland". Heri indgik deportation af familier til de pol-ske krigsfanger og andre fængslede polakker til Kasakhstan for en periode af 10 år. Ifølge Viktor Zaslavsky (se anmærkning i slutningen af artiklen) drejede det sig om 70.000 menne-sker, men det er vanskeligt at holde disse uden for de øvrige, der blev deporteret under den sovjetiske besættelse; det største tal for de sam-lede deportationer, der er nævnt, er 1,2 million. Antallet af dem, der døde under deportationen, er ukendt. En personlig beretning om de forfær-dende forhold, hvorunder deportationen foregik, og som betød, at et stort antal af de deporterede døde, kan læses i Wesley Adamczyks "Da Gud så til den anden side" (Ellekær, 2008); forfatteren var kun syv år, da han sammen med sin mor og to søskende blev tvunget væk fra sit hjem.

Den indstilling til beslutning, som førte til deportation af krigsfangerens familier, var udfærdiget af chefen for NKVD, Lavrenti Beria, og Nikita Khrusjtjov, der dengang var førstese-kretær for Ukraines Kommunistiske Parti. Blot 3 dage senere – 5. marts – besluttede politbu-reauet gennem seks af dets medlemmers signe-ring af et memorandum fra Beria at udrydde de polske officersfanger. Det kyniske dokument, der lister de polske krigsfanger i de tre lejre og øvrige polakker, som er fængslet i det vestlige Ukraine

og Hviderusland, konstaterer, at de ”er hædede, ikke-rehabiliterbare fjender af sovjetregimet”, og anbefaler ”at anvende højeste straf – død ved skydning”. Endvidere anbefales det, at de arresterede ikke underrettes om anklagerne og om processens afslutning. I løbet af april og maj 1940 blev krigsfangerne og de øvrige fængslede polakker, der for de flestes vedkommende tilhørte den polske elite, dræbt tre forskellige steder. Der er usikkerhed omkring antallet af dræbte; nogle kilder anfører antallet af ofre for Katyn-massakren til 21.768, Zaslavsky angiver tallet til over 25.000. De indsatte i fangelejren i Kolzelsk blev dræbt og begravet i Katyn. Det var dem, tyskerne fandt i 1943.

Med krigen mod Polen afsluttet kunne Hitler fortsætte sine erobningsplaner. I maj 1940 fulgte felttoget mod Frankrig og i juni 1941 offensiven mod Sovjetunionen. For sovjetrusserne var der nu vendt op og ned på alting: Angrebet af deres gamle forbundsfælle så de sig pludselig kæmpende på samme side som det forhadte Britiske Imperium – og Polen, hvis eksilregering havde etableret sig i London. De deporterede polakker fik amnesti – og måtte så i øvrigt klare sig, som de bedst kunne, for at vende tilbage til Polen var en umulighed -, og de resterende polske krigsfanger i Sovjetunionen blev løsladt. Størstedelen af de våbenføre mænd samledes i den polske hær, der var under opstilling under general Władysław Anders, der også var løsladt krigsfange.

Men flertallet af de polske officerer – de, der havde været krigsfanger i de tre lejre - udeblev. Polakkerne rettede adskillige henvendelser til de sovjetiske myndigheder uden at få svar. Den 3. december 1941 modtog Stalin general Anders og general Sikorski, som var leder af den polske eksilregering i London. På spørgsmålet om, hvad der var blevet af de polske officerer, fremsatte Stalin den formodning, at de var flygtet til Manchuriet eller holdt sig skjult et eller andet sted i Sovjetunionen. I de to generalers tilstedeværelse telefonerede han endog til Beria og pålagde ham at finde og løslade de polske krigsfanger. I løbet af 1942 blev de polske enheder, der ikke fik udleveret udrustning og knap nok forplejning, evakueret til Persien.

Hvad der gradvist havde samlet sig af mistanke, blev så i foråret 1943 bekræftet af den tyske meddelelse om fundet af gravene i Katyn.

Nu kunne sovjetrusserne pludselig ”huske”, at de polske officersfanger havde befundet sig i det vestlige Sovjetunionen, og at den tyske fremrykning havde været så hurtig, at det ikke havde været muligt at evakuere dem. Den polske eksilregering ønskede gravene undersøgt af Internationalt Røde Kors. Både Stalin og Churchill modsatte sig dette. Stalin benyttede lejligheden til at bryde forbindelserne til den polske eksilregering; da russerne i 1944 rykkede ind i Polen, medbragte de en provisorisk regering af polske kommunister.

Churchill havde brug for levende russere til at kæmpe mod tyskerne – ikke døde polakker. Ganske vist kunne den britiske ambassadør til den polske eksilregering fremlægge et omfattende memorandum, som sandsynliggjorde, at forbrydelsen var blevet begået af sovjetrusserne, men dette papir fik ikke lov til at få indflydelse på realpolitikken. Præsident Roosevelt udviste samme holdning over for det bevismateriale, som var blevet samlet af en amerikansk diplomat. Efter krigen fastholdt briterne og amerikanerne indledningsvis det samme standpunkt til ansvaret for forbrydelsen, som de fra begyndelsen havde taget. Sovjetrusserne brugte hele deres propagandaapparat til at fremme den løgn, som deres særkommission havde fremsat i 1943. Heri fik de støtte ikke blot fra det nydannede Polens kommunistiske regime, men også fra deres protagonister i hele den vestlige verden.

Koreakrigen og behandlingen af de amerikanske krigsfanger skabte en ny holdning i USA. Der blev nedsat en kongreskomité. Afhøringen af et stort antal vidner og en protokol på 2400 sider konkluderede, at ”der er beviser, som endegyldigt og overbevisende fastslår, at massakren på de polske officerer i skoven ved Katyn blev udført af det sovjetiske NKVD”. Ja, netop i skoven ved Katyn. Men gravene dér rummede jo kun en tredjedel af de forsvundne officerer. Hvad var der blevet af de øvrige? Få tvivlede vel efterhånden på, at de var blevet dræbt. Men hvor var de begravet?

Og hvorfor fandt massakren og deportationerne sted?

I 1939 indledte Sovjetunionen en annektering af den østlige del af Polen, der var af ren imperialistisk karakter, og som sådan var i forlængelse af den zaristiske politik over for Polen i det 18.

og 19. århundrede. Som et led i denne annek- sion ønskede den sovjetiske ledelse at udrydde de dele af den polske befolkning, som med størst sandsynlighed ville kunne sætte sig i spidsen for en genskabelse af den polske stat. Ved siden af denne sikkerhedsmæssige side gjorde det klasse- had, som enhver sovjetborger var indoktrineret med, sig formentlig også gældende. Det var et had, der var rettet mod enhver besiddende, mod jordejende bønder, mod det embeds- og militær- apparat, som sammen med borgerlige intellek- tuelle havde udgjort kernen i den polske stat og nation. Hertil kom et særligt had mod det offi- cerskorps, som i 1920 havde slået den Røde Hær og dermed – med den britiske historiker A.J.P Taylors ord – ”i det store hele afgjorde forløbet af den europæiske historie gennem den næste tyve år eller mere. [...] Uindrømmet og næsten ube- vidst opgav de sovjetiske ledere den internatio- nale revolutions sag.”

Da begrebet genocid – folkedrab – ikke er dækkende for disse overgreb, der ikke var ret- tet mod det polske folk som helhed, men mod bestemte grupper i det polske samfund, anven- der Zaslavsky begrebet ”klasseudrensning”, der både betoner ligheder med, men også forskelle fra det gængse begreb ”etnisk udrensning”: ”Klasseudrensning er en strategi for en planmæs- sige og systematiske udryddelse af en hel social klasse, udført af et totalitært regime, hvis grund- læggende ideologi er marxismen-leninismen.”

Og i Polen var denne klasseudrensning omfattende i 1939-41: 460.000 mennesker, 4% af befolkningen, blev i løbet af denne periode fængslet, deporteret eller myrdet. Hermed over- gik den sovjetiske terror i Polen i intensitet den Store Terror i Sovjetunionen i sidste halvdel af trediverne. Katyn-massakren var blot en del af denne terror, men det var lige netop den del, for hvilken ansvaret kunne forsøges skubbet over på en anden part, hvorfor den fik så stor en betyd- ning.

Efter krigen fastholdt Sovjetunionen – med hjælp fra vestlige politikere og historikere -, i hvad Zaslavsky kalder en forfalsknings- og vild- ledningsmanøvre, der er uden lige i nyere histo- rie, tyskernes skyld i Katyn-massakren. Først i Sovjetunionens sidste periode, da Gorbatsjov søgte at skabe gennemsigtighed – *glasnost* – i det sovjetiske samfund, kom gennembruddet.

I 1989 afslørede sovjetiske forskere, at Stalin havde beordret massakren, og i 1990 indrøm- mede Gorbatsjov, at NKVD havde myrdet de pol- ske krigsfanger, ligesom han gav oplysninger om to yderligere gravpladser. I 1992 overdrog Boris Jeltsin som præsident for den Russiske Føderation dokumenterne fra Katyn-sagen til Polens daværende præsident, Lech Wałęsa.

I 1989 indledte den sovjetiske militæradvoka- tur en undersøgelse af, hvorvidt drabene på de polske statsborgere i 1940 kunne anses at være et forsøg på folkedrab på det polske folk, en forbry- delse der ikke forældes. I 2004, kort før 65-året for massakren, indstillede militæradvokaturen for den Russiske Føderation undersøgelsen med den begrundelse, at formodningen om et folke- mord ikke havde kunnet bekræftes. Der er derfor aldrig blevet rejst en retssag, som juridisk ville have kunnet placere ansvaret for den massakre, der havde til formål at eliminere en klasse, der af sovjetsystemet var lagt for had, og en social elite, som ville være af afgørende betydning for den polske nations genrejsning.

I forbindelse med militæradvokaturens ind- stilling blev 36 afsagens i alt 183 dokumentmapper erklæret for indeholdende materiale, som er at betragte som ”statshemmelighed”. Yderligere 80 mapper indeholder fortrolig og sikkerheds- tjenstlig information. Hermed er kun 67 af de mapper med dokumenter, som er blevet sam- let af den russiske militæradvokatur, tilgænge- lige for historikere. Putins Rusland er vendt til- bage til de velkendte strategier for at fortrænge Sovjetunionens forbrydelser og at hemmelig- holde navnene på de ansvarlige.

Ved krigsafslutningen i 1945 måtte polak- kerne leve under den nyordning af Central- europa, der var blevet fastsat i Jalta. Det betød, at Sovjetunionen annekterede den del af Polen, som den havde erobret i 1939, tvangsforflyt- tede de polakker, der boede i området, og ind- satte en kommunistisk regering i Polen. Det betød også, at Sovjetunionen fortsatte sin krig mod det polske militær, nu mod Hjemmehæren, den modstandsorganisation, som var loyal mod eksilregeringen, og hvis medlemmer i stort tal blev myrdet eller deporteret af det NKVD, der vendte tilbage med den fremrykkende Røde Hær. Og det betød, at løgner om Katyn skulle

blive officiel sandhed i Polen igennem mere end fyrre år.

Forfatterens anmærkninger

I forbindelse med den danske premiere på Andrzej Wajdas film ”Katyn” i januar 2009 diskuterede jeg den måde, hvorpå massakren formidles, med Wesley Adamczyk, forfatteren til ”Da Gud så til den anden side”. Som et led i sit arbejde for *Katyn Families Foundation of Chicago* holder Adamczyk jævnligt foredrag om Katyn-massakren, og han er i den forbindelse ofte blevet overrasket over, at mange mennesker ikke har forstået, at der i 1939-41 eksisterede en alliance mellem Tyskland og Sovjetunionen, og at denne alliance især kom til udtryk i det fælles angreb på Polen i september 1939. Anvendelsen af ordet ”alliance” medfører åbenbart, at den tysk-sovjetiske alliance bliver blandet sammen med Sovjetunionens senere alliance med de vestallierede, som også Polen gennem sin eksilregering i London tilhørte. Herved bliver nogen forvirret af begivenhederne: For hvorfor skulle én allieret begå omfattende drab på en anden allierets befolkning? Adamczyk er videre af den opfattelse, at den tysk-sovjetiske alliance, der kom i stand gennem Hitler-Stalin-pagten og dennes hemmelige tillægsprotokol, som opdelte Østeuropa i en tysk og en sovjetisk indflydelsesfære, ikke kommer tilstrækkeligt klart til udtryk i Wajdas film. Denne artikel er derfor skrevet med henblik på at sætte Katyn-massakren og dens efterspil ind i sin historiske kontekst.

Artiklen baserer sig, hvad angår de dele, som direkte relaterer sig til massakren og dens efterspil, i vidt omfang på ”*Pulizia di classe*” (Il Molino, 2006) skrevet af Victor Zaslavsky, professor i politisk sociologi ved *Free International University for Social Sciences* i Rom. Zaslavsky er født i Leningrad i 1937, men blev tvunget i emigration i 1974. Bogen, der er oversat til tysk og engelsk, og som behandler Katyn-massakren på grundlag af de senest tilgængelige dokumenter, fik i 2008 fik den tyske Hannah-Arendt-pris. Citaterne i artiklen er – bortset fra citatet af A.J.P. Taylor – hentet fra Zaslavskys bog.